בס"ד. שבת פרשת שמות, כ"ה טבת, מברכים החודש שבט, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב, יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל, וּמָלְאוּ פְּנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה[1] (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתְחִלַּת הַפְטָרַת פָּרָשַׁת שְׁמוֹת, וְשַׁיָּךְ לְמַה שֶׁכָּתוּב בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה (כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיַן הַהַפְטָרָה, שֶׁיֵּשׁ לָהּ שַׁיָּכוּת לַפָּרָשָׁה[2]), "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה"[3]). וּמְדַיֵּק בָּזֶה אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן (בַּעַל הַהִלּוּלָא בְּכ"ד טֵבֵת שֶׁחָל בְּמַעֲלֵי שַׁבַּתָּא') בְּתוֹרָה אוֹר[4], שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִין הַשַּׁיָּכוּת דִּבְחִינַת הַהַשְׁרָשָׁה לְבִיאַת מִצְרַיִם. וּלְהָעִיר, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּפַשְׁטוּת הִיא שֶׁעַל־יְדֵי גָּלוּת מִצְרַיִם נִתְרַבּוּ יִשְׂרָאֵל מְאֹד מְאֹד (שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", עַל־יְדֵי הַהַשְׁרָשָׁה בְּמִצְרַיִם), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[5] "בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה, וְעַתָּה שָׂמְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב" (כְּפִי שֶׁאוֹמְרִים בַּ'הַגָּדָה'[6]), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּם בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה (מִיַּד לְאַחֲרֵי "הַבָּאִים מִצְרַיְמָה") "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד[7]. אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן, הֲרֵי זֶה גּוּפָא דּוֹרֵשׁ בֵּאוּר, מַהוּ הַטַּעַם שֶׁעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל" נַעֲשָׂה דָּוְקָא עַל־יְדֵי גָּלוּת מִצְרַיִם ("הַבָּאִים מִצְרַיְמָה"). גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", שֵׁם "יַעֲקֹב" דָּוְקָא [וְלֹא הַשֵּׁם "יִשְׂרָאֵל" (כְּמוֹ בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה, "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" גו'), וְרַק בְּסִיּוּם הַפָּסוּק, בְּעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח", הַגִּידּוּל וְהַצְמִיחָה דְּקָאֵי עַל זְמַן הַגְּאֻלָּה, נֶאֱמַר שֵׁם "יִשְׂרָאֵל"], שֶׁמִּזֶּה מוּבָן, שֶׁיֵּשׁ עִלּוּי מְיֻחָד בְּ"יַעֲקֹב" דָּוְקָא. וּכְפִי שֶׁמֵּבִיא זה בְּתוֹרָה אוֹר[4] מַה שֶּׁכָּתוּב[8] "בָּרְאָךְ יַעֲקֹב וְיֹצְרְךָ יִשְׂרָאֵל", שֶׁבְּ"יַעֲקֹב" נֶאֱמַר שֶׁהוּא רִיבּוּי גָּדוֹל מְאֹד (כְּפִי שֶׁאוֹמְרִים בַּ'הַגָּדָה'[6] שֶׁל פֶּסַח, וּמְצִטַּטִים פָּסוּק זֶה), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אוֹדוֹת הָרִיבּוּי הַגָּדוֹל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם גַּם בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה (מִיַּד לְאַחֲרֵי "הַבָּאִים מִצְרַיְמָה") "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד[7]. וְאִם כֵּן, לְפִי פְּשׁוּטוֹ, הַקֶּשֶׁר בֵּין עִנְיַן הַהִשְׁרָשָׁה וְהַצְמִיחָה שֶׁבְּאָה בְּעִקְבוֹתֶיהָ עִם הַבָּאִים מִצְרַיְמָה, מוּבָן וְאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ בֵּיאוּר. אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן, אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן בְּ'תּוֹרָה אוֹר' אוֹמֵר שֶׁהַקֶּשֶׁר הַזֶּה דּוֹרֵשׁ הֶסְבֵּר כִּי הֲרֵי זֶה גּוּפָא עַצְמוֹ דּוֹרֵשׁ בֵּאוּר, מַהוּ אֵכֶן הַטַּעַם וְהַסִּיבָה שֶׁעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל" נַעֲשָׂה דָּוְקָא עַל־יְדֵי גָּלוּת מִצְרַיִם ("הַבָּאִים מִצְרַיְמָה") וְאֵיךְ בְּאֶמֶת גָּלוּת מִצְרַיִם הִיא גּוֹרֵם לְרִיבּוּי הַגָּדוֹל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּפָסוּק זֶה "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", הַיְנוּ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עַל שֵׁם "יַעֲקֹב" דָּוְקָא [וְלֹא הַשֵּׁם "יִשְׂרָאֵל" (כְּמוֹ בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה, "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" גו'), וְרַק בְּסִיּוּם הַפָּסוּק, בְּעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח", דְּקָאֵי עַל זְמַן הַגְּאֻלָּה, נֶאֱמַר שֵׁם "יִשְׂרָאֵל"], שֶׁמִּזֶּה מוּבָן, שֶׁיֵּשׁ עִלּוּי מְיֻחָד בְּ"יַעֲקֹב" דָּוְקָא. וּכְפִי שֶׁמֵּבִיא בְּתוֹרָה אוֹר[4] מַה שֶּׁכָּתוּב[8] "בָּרְאָךְ יַעֲקֹב וְיֹצְרְךָ יִשְׂרָאֵל", שֶׁבְּ"יַעֲקֹב" נֶאֱמַר

---

1) ישעי' כז, ו. 2) ראה טור או"ח סתכ"ח קרוב לסופו. 3) ראה פירש"י ישעי' שם. ועוד. 4) ד"ה הבאים ישרש יעקב - פרשתנו נג, ג ואילך. 5) עקב י, כב. 6) פיסקא "במתי מעט". 7) א, ז. 8) ישעי' מג, א.

ביאור בדרך אפשר

לְשׁוֹן "בְּרִיאָה", בוראך יעקב׳ וּבְ"יִשְׂרָאֵל" נֶאֱמַר לְשׁוֹן "יְצִירָה", יוצרך ישראל׳. היינו שדווקא לעניין ׳בריאה׳ שהיא למעלה מ׳יצירה׳ (כפי שיתבאר להלן) נקראים בני ישראל בשם ׳יעקב׳ שהוא למטה מהשם ׳ישראל׳ אַף שֶׁלְּכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְהֵפֶךְ והיה ראוי שלעניין בריאה יזכר ׳ישראל׳ ולעניין יצירה יזכר ׳יעקב׳, שֶׁהֲרֵי בְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל" גְּדוֹלָה ונעלית יותר מִבְּחִינַת "יַעֲקֹב", כִּי מַדְרֵגַת "יַעֲקֹב" היא מַדְרֵגָה נְמוּכָה, שכן יַעֲקֹב הִיא מַדְרֵגָה נְמוּכָה, שם זה ניתן ליעקב אבינו, ככתוב בתורה, עַל־שֵׁם שבעת לידתו ולידת עשיו אחיו התאום "וְיָדוֹ של יעקב אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו"[9], הַיְנוּ, שהמצב הוא כזה שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת שֶׁל עֵשָׂו, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁ"יָּדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו", היינו לא זו בלבד שעשיו קיים אלא שיעקב אוחז בו ויש לו קשר אתו וְעַד כדי כך הוא הקשר של יעקב למציאות של עשו שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת כדברי עשיו על יעקב "וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם"[10] הן לעניין הבכורה והן לעניין הברכות, עובדות שמדגישות את העובדה שיעקב מתייחס למציאות של עשיו, מה שמוכיח שכאמור מדרגת ׳יעקב׳ היא מדריגה נמוכה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן שֵׁם "יִשְׂרָאֵל" הוא שם שמורה על דרגה גבוהה ונעלית, שהרי שם זה ניתן ליעקב אבינו ככתוב בתורה עַל־שֵׁם[11] "כִּי שָׂרִיתָ לשון שררה וממשלה עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל", שֶׁהוּא בדרגה עניינו של ׳ישראל׳ לְמַעְלָה גבוהה ונעלית יותר (לֹא רַק מֵעֲשָׂו אפילו גַּם עצמו, אֶלָּא) מִשָּׁרוֹ ה׳שר׳ הרוחני שֶׁל עֵשָׂו למעלה, שממנו עשיו מקבל את השפע והכוח שלו, וכמובן גם מפשוטו של מקרא שבמאבקו עם עשיו יעקב נלחם עם מלאך מטעמו של עשיו וניצח אותו. וּ׳בְרִיאָה׳ הִיא לְמַעְלָה מִ׳יְצִירָה׳, שֶׁהֲרֵי עִנְיַן הַיְצִירָה של דבר מסויים הוּא רַק שֶׁעוֹשֶׂה צִיּוּר צורה ותבנית בַּדָּבָר שכבר קיים אוֹ שֶׁמְּשַׁנֶּה הַדָּבָר מִצּוּרָה אַחַת לְצוּרָה אַחֶרֶת שאמנם זו ׳יצירה׳ אבל כיוון שמדובר בדבר או בחומר שכבר קיים אין זה חידוש גדול כל כך, וְעִנְיַן זֶה של ׳יצירה׳ במובן של עשיית או שינוי צורה יֶשְׁנוֹ גַּם בְּחֵיק הַנִּבְרָאִים וגם נבראים מוגבלים יכולים לעשות ׳יצירה׳ מסוג זה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עִנְיַן הַבְּרִיאָה שֶׁמְּשׁוֹרָה עַל הִתְהַוּוּת יֵשׁ מציאות מֵאַיִן מהעדר מציאות, דבר מלא־דבר (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה[12], "וְאֵין אֶצְלֵנוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּהוֹצָאַת הַיֵּשׁ מֵאַיִן אֶלָּא לְשׁוֹן בָּרָא"), הוּא עִנְיָן שֶׁאֵינוֹ בְּחֵיק הַנִּבְרָאִים ואף נברא לא מסוגל לברוא יש מאין, אֶלָּא דבר זה יכול רַק עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עצמותו ומהותו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו "שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ כוּ', שהוא עצמו קיים ונמצא מכוח עצמו ולא נזקק חס־ושלום לאיזה שהוא גורם או איזו שהיא סיבה חוץ ממנו כדי להיות נמצא הוּא לְבַדּוֹ בְּכֹחוֹ וְיָכְלָתוֹ לִבְרֹא יֵשׁ מֵאַיִן"[13] ואילו נברא שמציאותו וקיומו הם בכוח אחר, כוח הבורא, לא מסוגל לברוא יש מאין, ובכל אופן נמצא ש׳בריאה׳ היא למעלה מ׳יצירה׳.

וּבִפְרָט ודבר זה של מעלת ׳בריאה׳ על ׳יצירה׳ מודגש עוד יותר כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּסֵדֶר הָעוֹלָמוֹת, ארבעת העולמות הכלליים אצילות־בריאה־יצירה־עשייה שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה גבוה ונעלה יותר בְּאֵין־עֵרֶךְ ללא כל יחס והשוואה מֵעוֹלָם הַיְצִירָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[14] בנוסח ברכות קריאת שמע של שחרית "יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ", ומוסבר על כך בתורת הסוד שֶׁעוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁהוּא ׳עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא׳, עולם גלוי נִקְרָא בְּשֵׁם "אוֹר", וזהו ״יוצר אור׳, שבעולם היצירה יש אור וגילוי וְעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא ׳עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא׳, עולם מכוסה, הנעלה יותר מהעולם הגלוי והוא מכוסה כי האלוקות שבו היא למעלה מלבוא לידי גילוי נִקְרָא בְּשֵׁם "חוֹשֶׁךְ"[15], וזהו ׳בורא חושך׳ שבעולם היצירה האלוקות היא בכיסוי והסתר שֶׁהוּא עִנְיַן הַהֶעְלֵם שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּלוּיִים[16] היינו נעלם משום שהוא נעלה מכדי להתגלות. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן למרות ש׳יעקב׳ הוא למטה מ׳ישראל׳, ו׳בריאה׳ היא

1 לְשׁוֹן "בְּרִיאָה", וּבְ"יִשְׂרָאֵל" נֶאֱמַר לְשׁוֹן
2 "יְצִירָה", אַף שֶׁלְּכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְהֵפֶךְ,
3 שֶׁהֲרֵי בְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל" גְּדוֹלָה מִבְּחִינַת "יַעֲקֹב",
4 כִּי מַדְרֵגַת יַעֲקֹב הִיא מַדְרֵגָה נְמוּכָה, עַל־שֵׁם
5 "וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו"[9], הַיְנוּ, שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת
6 שֶׁל עֵשָׂו, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁ"יָּדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב
7 עֵשָׂו", וְעַד שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת "וַיַּעְקְבֵנִי זֶה
8 פַּעֲמַיִם"[10], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן שֵׁם "יִשְׂרָאֵל" הוּא
9 עַל־שֵׁם[11] "כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים
10 וַתּוּכָל", שֶׁהוּא לְמַעְלָה (לֹא רַק מֵעֵשָׂו, אֶלָּא) גַּם
11 מִשָּׁרוֹ שֶׁל עֵשָׂו. וּ׳בְרִיאָה׳ הִיא לְמַעְלָה מִ׳יְצִירָה׳,
12 שֶׁהֲרֵי עִנְיַן הַיְצִירָה הוּא רַק שֶׁעוֹשֶׂה צִיּוּר בַּדָּבָר
13 אוֹ שֶׁמְּשַׁנֶּה הַדָּבָר מִצּוּרָה אַחַת לְצוּרָה אַחֶרֶת,
14 וְעִנְיָן זֶה יֶשְׁנוֹ גַּם בְּחֵיק הַנִּבְרָאִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן
15 עִנְיַן הַבְּרִיאָה שֶׁמְּשׁוֹרָה עַל הִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאַיִן (כְּמוֹ
16 שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה[12], "וְאֵין
17 אֶצְלֵנוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּהוֹצָאַת הַיֵּשׁ מֵאַיִן אֶלָּא
18 לְשׁוֹן בָּרָא"), הוּא עִנְיָן שֶׁאֵינוֹ בְּחֵיק הַנִּבְרָאִים,
19 אֶלָּא רַק עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, "שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ
20 כוּ', הוּא לְבַדּוֹ בְּכֹחוֹ וְיָכְלָתוֹ לִבְרֹא יֵשׁ מֵאַיִן"[13].
21 וּבִפְרָט כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּסֵדֶר הָעוֹלָמוֹת, שֶׁעוֹלָם
22 הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה בְּאֵין־עֵרֶךְ מֵעוֹלָם הַיְצִירָה,
23 וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[14] "יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ", שֶׁעוֹלָם
24 הַיְצִירָה שֶׁהוּא ׳עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא׳, נִקְרָא בְּשֵׁם
25 "אוֹר", וְעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא ׳עָלְמָא
26 דְּאִתְכַּסְיָא׳, נִקְרָא בְּשֵׁם "חוֹשֶׁךְ"[15], שֶׁהוּא עִנְיַן
27 הַהֶעְלֵם שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּלוּיִים[16]. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן

9) תולדות כה, כו. 10) שם כז, לו. 11) וישלח לב, כט. 12) עה״פ בראשית א, א. 13) אגה״ק ס״כ. 14) בברכת יוצר. 15) פרי עץ חיים שער הק״ש פ״א. ועוד. 16) ראה לקו״ת דרושים ליוה״כ סט, ב. שה״ש ד, ג. מב, ד.

ביאור בדרך אפשר

למעלה מ'יצירה' **נֶאֱמַר** בפסוק הנזכר לעיל **"בּוֹרַאֲךָ יַעֲקֹב", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּאן "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", "יַעֲקֹב" דַּוְקָא** אף שלכאורה היה צריך להיות להיפך, שבהקשר לעולם הבריאה הנעלה יהיה מוזכר השם הנעלה 'ישראל' ובהקשר לעולם היצירה הנמוך מעולם הבריאה יהיה מוזכר השם 'יעקב'.

ב) **וְיֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה עִנְיַן הַהַשְׁרָשָׁה** (שעל כך נאמר בכתוב **"הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ"**), **שֶׁהוּא** לשון נטיעה כדי שתהיה פריחה וצמיחה **כְּעִנְיַן הַזְּרִיעָה שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֵׂית הַצְּמִיחָה** (כהמשך הכתוב **"יָצִיץ וּפָרַח") בְּאֹפֶן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ**[17], כלומר, הצמיחה היא בריבוי לאין שיעור ביחס לזריעה **שֶׁהֲרֵי**[18] **רֹב מִינֵי זְרִיעָה** מרבית הזרעים **הוּא זֵרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין** והזרעים עצמם לא ראויים למאכל, **שֶׁהוּא רַק גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טַעַם** (**וְרֵיחַ** ואין בו גם ריח) **מַאֲכָל, וּכְשֶׁנִּזְרָע הַגַּרְעִין בָּאָרֶץ, נִצְמָח מִזֶּה** מזרעים שלא ראויים לאכילה **פְּרִי מַאֲכָל, הֲגַם שֶׁעֶצֶם הַגַּרְעִין לֹא הָיָה בְּחִינַת מַאֲכָל כְּלָל** ולכן הצמיחה היא באין־ערוך לזריעה (**מַה־שֶׁאֵין־כֵּן בְּשַׂר הַפְּרִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם, אִם יִזְרְעוּ אוֹתוֹ, לֹא יִצְמַח מִזֶּה מְאוּמָה** ורק את הגרעין שבפני עצמו אינו ראוי לאכילה זורעים והוא מצמיח). **וְגַם** אפילו **זֵרְעוֹנֵי תְּבוּאָה הַנֶּאֱכָלִין**, גרעיני חיטה וכד' שכן ראויים למאכל שהרי עושים מהם קמח למזון, גם לגביהם נכונה האמירה שהצמיחה היא באין־ערוך לזריעה, כי **הִנֵּה נוֹסָף לְכָךְ שֶׁעַל־יְדֵי הַזְּרִיעָה נִתְוַסְּפָה** כמות **הַתְּבוּאָה כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה כוּ'** פי כמה וכמה מכמות הגרעינים שנזרעו (**שֶׁעַל־יְדֵי זְרִיעַת גַּרְעִין אֶחָד, צוֹמְחִים כַּמָּה וְכַמָּה גַּרְעִינִים** רבים, כך שהצמיחה היא באין־ערוך לגבי הזריעה מבחינת הכמות), ובנוסף לכך **הֲרֵי הַצְּמִיחָה** ההתחלה של תהליך הצמיחה **הִיא רַק לְאַחֲרֵי שְׁהִיַּת הַגַּרְעִין בָּאָרֶץ שְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ** כתוצאה משהותו באדמה **רִקָּבוֹן**[19] **שֶׁנִּתְבַּטְּלָה מְצִיאוּת הַגַּרְעִין לְגַמְרֵי, וְרַק אָז יְכוֹלָה לִהְיוֹת הַצְּמִיחָה, וְאִם־כֵּן הֲרֵי זֶה** הצמיחה ביחס לזריעה **עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ.**

וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה בְּאִילָן, כשנוטעים עץ פרי, **שֶׁעַל־יְדֵי זְרִיעַת גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם כְּלָל, צוֹמֵחַ אִילָן גָּדוֹל נוֹשֵׂא פֵּרוֹת** טעימים, **הֲרֵי זֶה בְּוַדַּאי עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ כְּלָל** ואין כל יחס וכל השוואה בין הגרעין לעץ ופירותיו.

וְהִנֵּה התוכן הרוחני של **עִנְיַן הַזְּרִיעָה** שמביא צמיחה **יֶשְׁנוֹ גַּם אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָאִים** בנבואת ירמיהו **"רֵאשִׁית** ההתחלה והראש, היינו החלק הכי חשוב של **תְּבוּאָתֹה"**[20] ה'תבואה' (הרוחנית) של הקדוש־ברוך־הוא **[וּלְהָעִיר, שֶׁבְּכַמָּה קְהִלּוֹת מַפְטִירִים בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת** לא את ההפטרה 'הבאים ישרש יעקב' אלא **בְּ"דִבְרֵי יִרְמְיָהוּ"**[21], **וְסִיּוּם הַהַפְטָרָה הוּא בַּפָּסוּק**[22] **"קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה"** והרי זה רמז לקשר המיוחד של העניין לפרשת השבוע פרשת שמות], ובני ישראל נמשלו ל'תבואה' **בַּעֲבוֹדָתָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת** (ואין זה פלא שדברים הקיימים בעולם משתקפים ויש להם הקבלה בענייני תורה ומצוות **שֶׁהֲרֵי כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, הֲרֵי זֶה מִפְּנֵי שֶׁכֵּן הוּא גַּם בַּתּוֹרָה,** ושורש כל המציאות הוא בתורה **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**[23] שבבריאת העולם, הקדוש־ברוך־הוא **"אֶסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְתָא** בתורה **וּבָרָא עָלְמָא"** ברא את העולם, כמשל הבנאי המביט בתכניות הבנייה ובונה על פיהן).

נֶאֱמַר "בּוֹרַאֲךָ יַעֲקֹב", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּאן "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", "יַעֲקֹב" דַּוְקָא.

ב) **וְיֵשׁ** לְבָאֵר תְּחִלָּה עִנְיַן הַהַשְׁרָשָׁה ("הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ"), שֶׁהוּא כְּעִנְיַן הַזְּרִיעָה שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֵׂית הַצְּמִיחָה ("יָצִיץ וּפָרַח") בְּאֹפֶן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ[17], שֶׁהֲרֵי[18] רֹב מִינֵי זְרִיעָה הוּא זֵרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין, שֶׁהוּא רַק גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טַעַם (וְרֵיחַ) מַאֲכָל, וּכְשֶׁנִּזְרָע הַגַּרְעִין בָּאָרֶץ, נִצְמָח מִזֶּה פְּרִי מַאֲכָל, הֲגַם שֶׁעֶצֶם הַגַּרְעִין לֹא הָיָה בְּחִינַת מַאֲכָל כְּלָל (מַה־שֶׁאֵין־כֵּן בְּשַׂר הַפְּרִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם, אִם יִזְרְעוּ אוֹתוֹ, לֹא יִצְמַח מִזֶּה מְאוּמָה). וְגַם זֵרְעוֹנֵי תְּבוּאָה הַנֶּאֱכָלִין, הִנֵּה נוֹסָף לְכָךְ שֶׁעַל־יְדֵי הַזְּרִיעָה נִתְוַסְּפָה הַתְּבוּאָה כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה כוּ' (שֶׁעַל־יְדֵי זְרִיעַת גַּרְעִין אֶחָד, צוֹמְחִים כַּמָּה וְכַמָּה גַּרְעִינִים), הֲרֵי הַצְּמִיחָה הִיא רַק לְאַחֲרֵי שְׁהִיַּת הַגַּרְעִין בָּאָרֶץ שְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ רִקָּבוֹן[19] שֶׁנִּתְבַּטְּלָה מְצִיאוּת הַגַּרְעִין לְגַמְרֵי, וְרַק אָז יְכוֹלָה לִהְיוֹת הַצְּמִיחָה, וְאִם־כֵּן הֲרֵי זֶה עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ. וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה בְּאִילָן, שֶׁעַל־יְדֵי זְרִיעַת גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם כְּלָל, צוֹמֵחַ אִילָן גָּדוֹל נוֹשֵׂא פֵּרוֹת, הֲרֵי זֶה בְּוַדַּאי עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֲרֹךְ כְּלָל.

וְהִנֵּה עִנְיַן הַזְּרִיעָה יֶשְׁנוֹ גַּם אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָאִים "רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה"[20] [וּלְהָעִיר, שֶׁבְּכַמָּה קְהִלּוֹת מַפְטִירִים בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת בְּ"דִבְרֵי יִרְמְיָהוּ"[21], וְסִיּוּם הַהַפְטָרָה הוּא בַּפָּסוּק[22] "קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה"], בַּעֲבוֹדָתָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (שֶׁהֲרֵי כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, הֲרֵי זֶה מִפְּנֵי שֶׁכֵּן הוּא גַּם בַּתּוֹרָה, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[23] "אֶסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְתָא וּבָרָא

17) ראה גם תו"א ר"פ בשלח. 18) ראה תו"א פרשתנו שם, ד. 19) ראה כלאים פ"ב מ"ג. 20) ירמי' ב, ג. 21) ירמי' א, א ואילך. 22) שם ב, ג. 23) זח"ב קסא סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ומשיך ומבאר מהו עניין הזריעה והצמיחה בקיום התורה והמצוות על ידי בני ישראל.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁזְּרִיעַת גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ מצד עצמו **טַעַם, עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל'**, עבודת ה' לא מתוך הבנה מעמיקה ותחושת הטעם הטוב שבתורה ומצוות אלא מתוך קבלת עול מלכות שמים והתבטלות כלפי רצון ה' **שֶׁהִיא** **הָעֲבוֹדָה** שהיהודי עובד את ה' **בְּתָמִימוּת. וּבְכְלָלוּת** באופן כללי **חֲרֵי זֶה** עבודת ה' מתוך ועם דעת והבנה, ועבודת ה' מתוך קבלת עול וביטול הוא **הַחִלּוּק** ההבדל **שֶׁבֵּין תּוֹרָה לְמִצְוֹת, שֶׁחֲרֵי תּוֹרָה** שאותה לומדים בעיון השכל כדי לקלוט ולהבין את דברי התורה **עִנְיָנָהּ הֲבָנָה וְהַשָּׂגָה**, ומובן שיש בכך טעם **שֶׁלָּכֶן** משום שעניין לימוד התורה הוא הבנה **אִם הַלִּמּוּד הוּא בְּאֹפֶן דְּ"לֹא יָדַע מַאי קָאָמַר"** אם הלומד קורא את דברי התורה אבל איננו יודע מה הוא אומר, כלומר, ללא כל הבנה **(בַּתּוֹרָה־שֶׁבְּעַל־פֶּה** בשונה מתורה שבכתב, שבה יש ללימוד ערך גם אם הוא ללא הבנה), **אֵין יוֹצְאִין יְדֵי־חוֹבַת** המצווה של **לִמּוּד הַתּוֹרָה, וְאִי־אֶפְשָׁר** על לימוד **לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה** כזה שאין בו כל הבנה **(כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּ'מָגֵן אַבְרָהָם'**[24] הלכה למעשה), **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִצְוֹת, שֶׁקִּיּוּמָן צָרִיךְ לִהְיוֹת דַּוְקָא מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל'**, מתוך תחושה של קבלת עול מלכות שמים והתבטלות לרצון ה' שציווה לעשות את המצוות **וּכְנֶגֶד בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת, "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ"**, היינו שהתוכן העיקרי של קיום המצוות איננו ההבנה אלא הציות לציווי הקדוש־ברוך־הוא **וְעַד** כדי כך מודגש בקיום המצוות עניין הקבלת עול והביטול ולא עניין ההבנה **שֶׁאֲפִילּוּ מִצְוֹת שֶׁמּוּבָנוֹת עַל־פִּי שֶׂכֶל** ויש להם טעמים שמובנים בהיגיון, המצוות הללו **שֶׁנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם 'מִשְׁפָּטִים', צָרִיךְ לְקַיְּמָן רַק מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל'**, ולא מפני הטעמים ההגיוניים, **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִ"ל**[26] במשנה **"הָאוֹמֵר** מי שמתפלל ומבקש מהקדוש־ברוך־הוא **עַל קַן צִפּוֹר יְגִיעוּ רַחֲמֶיךָ** ופירש רש"י: "אנשים שהיו מראים עצמם כמתכוונים להעמיק בלשון תחנונים ואומרים רחום וחנון אתה ועל קן צפור יגיעו רחמיך שאמרת לשלח את האם" **- מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ** ואומרים לו לא לומר דברים אלה, **מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָ"ה רַחֲמִים**, כי מבקשתו עולה שהמצוות נובעות מרחמיו של הקדוש־ברוך־הוא **וְאֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת"** אבל האמת היא שהמצוות הן גזירות שהקדוש־ברוך־הוא גזר וציווה, וקיום המצוות לא צריך להיות מתוך הכרה בטעמים ובתכנים של המצוות אלא מתוך קבלת עול (וכפירוש רש"י: "... לא לרחמים עשה, אלא להטיל על ישראל חוקי גזרותיו, להודיע שהם עבדיו ושומרי מצוותיו; וגזרות חוקותיו אף בדברים שיש לשטן ולעכו"ם להשיב עליהם ולומר מה צורך במצוה זו") **וְהֵינוּ, שֶׁמַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַמִּצְוָה הוּא מִצַּד הַטַּעַם** וההיגיון, **אֵין זֶה קִיּוּם הַמִּצְוָה כָּרָאוּי** ואין זה נחשב קיום מושלם, **כֵּיוָן שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק מִשּׁוּם שֶׁ"קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ"**, היינו רק משום שכך ציווה הקדוש־ברוך־הוא ואנחנו מבטלים את עצמנו ואת הרצונות שלו לרצון ה' **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל'.**

כאמור, החלוקה הזו שהתורה היא עניין ההבנה וההשגה, והמצוות הן מצד קבלת עול וביטול, היא חלוקה באופן כללי, **וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בַּתּוֹרָה גּוּפָא** עצמה **יֵשׁ (לֹא רַק עִנְיַן הַהֲבָנָה וְהַשָּׂגָה, אֶלָּא)** שהוא אכן עניין מיוחד בתורה, **גַּם עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל', שֶׁחֲרֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה**[27] **צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּירְאַת שָׁמַיִם** ורגש היראה עניינו ביטול **וְ'קַבָּלַת עֹל' דַּוְקָא, וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת עִנְיַן** התוכן הכללי של **"הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע"**, שקודם מתן תורה אמרו בני ישראל שהם מקבלים על עצמם לעשות את דברי התורה אפילו לפני ששמעו מה הם הציוויים של התורה **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה** על ידי יראת שמים וקבלת עול **דַּוְקָא מַגִּיעִים לַאֲמִתִּית עִנְיַן הַתּוֹרָה (כְּמוֹ הַצְּמִיחָה** שהם משל לעניין ההבנה והשגה, טעם ודעת, **שֶׁבָּאָה עַל־יְדֵי זְרִיעַת**

ביאור בדרך אפשר

עֲלְמָא"). וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁזְּרִיעַת גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם, עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל', שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה בִּתְמִימוּת. וּבִכְלָלוּת חֲרֵי זֶה שֶׁהִיא הַחִלּוּק שֶׁבֵּין תּוֹרָה לְמִצְוֹת, שֶׁחֲרֵי תּוֹרָה עִנְיָנָהּ הֲבָנָה וְהַשָּׂגָה, שֶׁלָּכֵן אִם הַלִּמּוּד הוּא בְּאֹפֶן דְּ"לֹא יָדַע מַאי קָאָמַר" (בַּתּוֹרָה־שֶׁבְּעַל־פֶּה), אֵין יוֹצְאִין יְדֵי־חוֹבַת לִמּוּד הַתּוֹרָה, וְאִי־אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּ'מָגֵן אַבְרָהָם'[24]), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִצְוֹת, שֶׁקִּיּוּמָן צָרִיךְ לִהְיוֹת דַּוְקָא מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל', וּכְנֶגֶד בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת, "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ", וְעַד שֶׁאֲפִילּוּ מִצְוֹת שֶׁמּוּבָנוֹת עַל־פִּי שֶׂכֶל, שֶׁנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם 'מִשְׁפָּטִים', צָרִיךְ לְקַיְּמָן רַק מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל', וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִ"ל "הָאוֹמֵר עַל קַן צִפּוֹר יְגִיעוּ רַחֲמֶיךָ - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָ"ה רַחֲמִים, וְאֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת", וְהֵינוּ, שֶׁמַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַמִּצְוָה הוּא מִצַּד הַטַּעַם, אֵין זֶה קִיּוּם הַמִּצְוָה כָּרָאוּי, כֵּיוָן שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק מִשּׁוּם שֶׁ"קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ", שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל'.
וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בַּתּוֹרָה גּוּפָא יֵשׁ (לֹא רַק עִנְיַן הַהֲבָנָה וְהַשָּׂגָה, אֶלָּא) גַּם עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל', שֶׁחֲרֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה[27] צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּירְאַת שָׁמַיִם וְ'קַבָּלַת עֹל' דַּוְקָא, וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת עִנְיַן "הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע", שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דַּוְקָא מַגִּיעִים לַאֲמִתִּית עִנְיַן הַתּוֹרָה (כְּמוֹ הַצְּמִיחָה

---

24) או"ח ס"נ. הובא בהל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. 25) ראה ספר המאמרים תרצ"ב ע' קפז. וש"נ. 26) ברכות לג, ב. 27) ולהעיר, שבברכת התורה אומרים "אשר בחר בנו מכל העמים", שזהו בבחירה חפשית בלי טעם.

ביאור בדרך אפשר

הַגְּרִעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם שהוא משל לקבלת עול וביטול), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[28] במשלי על מעלת התמימות "תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם", התמימות של האנשים הישרים מובילה אותם להצלחה בַּמְּבֹאָר בַּגְּמָרָא בְּסוּגְיַת מַתַּן־תּוֹרָה[29] במסכת שבת הקשר בין הקדמת נעשה לנשמע לעניין זה (כמסופר בגמרא שם שצדוקי ראה את האמורא רבא עוסק בתורה ואצבעותיו תחת רגליו והוא מוצץ את אצבעותיו עד זוב דם, מפני עומק העיון, ואמר לו: אתם עם פזיז שהקדמתם את פיכם לאזניכם (והקדמתם נעשה לנשמע) ועדיין אתם עומדים בפזיזות שלכם, הייתם צריכים תחילה לשמוע ואם תוכלו תקבלו ואם לא, לא. אמר לו רבא אנחנו שהתהלכנו עם הקדוש־ברוך־הוא בתום לב, כתוב בנו 'תומת ישרים תנחם' ואלה שהולכים בעלילות כתוב בהם (המשך אותו פסוק) 'וסלף בוגדים ישדם'). וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב "יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", "יַעֲקֹב" דַּוְקָא, והסיבה לכך שעניין ההשרשה, נטיעת וזריעת הגרעין, קשורה ביעקב היא כִּי עִנְיַן 'קַבָּלַת עֹל' (שֶׁעַל זֶה מוֹרָה הַשָּׁרָשַׁת וְזֶרִיעַת הַגַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם המסמל קבלת עול ללא הבנה וטעם ודעת, כמבואר לעיל) בְּצִיּוּר הָאָדָם כפי שהדבר משתקף ומתבטא בצורה של גוף האדם - הוּא הֶעָקֵב שֶׁבָּרֶגֶל, שֶׁזֹּהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל "יַעֲקֹב", אותיות יו"ד עָקֵב, כַּמְּבֹאָר בְּ'תּוֹרָה אוֹר'[30] לאדמו"ר הזקן (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן "יִשְׂרָאֵל" השם הנעלה של יעקב אבינו שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא אותיות "לִי רֹאשׁ"[31] והרי הראש הוא החלק הנעלה בגוף והעקב הוא החלק הנחות ביותר של הגוף).

וּכְשֵׁם שֶׁבִּכְלָלוּת עִנְיַן הַזְּרִיעָה ("יַשְׁרֵשׁ"), הִנֵּה דַּוְקָא עַל־יָדָהּ נַעֲשָׂה עִנְיַן הַצְמִיחָה, כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת עִנְיַן הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם, "הַבָּאִים (מִצְרַיְמָה) יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עִנְיַן הַצְמִיחָה, "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", וּכְמוֹ שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי הַיְרִידָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם נַעֲשָׂה הָעִלּוּי בְּמַתַּן־תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[32] "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה".

ג) וּלְהָבִין בְּתוֹסֶפֶת בֵּאוּר הַטַּעַם שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי "יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב" יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה הַמְבֹאָר בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים של אדמו"ר הזקן של שנת תקס"ב [סֵפֶר מַאֲמָרֵי אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן, בִּכְתַב־יַד־קֹדֶשׁ שֶׁל אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי, עִם הַגָּהוֹת וְהֶעָרוֹת מֵאַדְמוֹ"ר הַ'צֶּמַח צֶדֶק'[33]], בְּמַאֲמָר דְּבוּר־הַמַּתְחִיל "לְהָבִין שָׁרְשָׁן שֶׁל הַדְּבָרִים"[34] [שֶׁהוּא בֵּאוּר נִפְלָא עַל הַמַּאֲמָר שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת, כִּי הַמַּאֲמָר שֶׁל פָּרָשַׁת שְׁמוֹת, כִּי הַמַּאֲמָר

ביאור בדרך אפשר

כך עִנְיַן הַצְמִיחָה בריבוי לאין שיעור, כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת עִנְיַן הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם, שעל כך אומר הכתוב הפותח את המאמר "הַבָּאִים (מִצְרַיְמָה כלשון הכתוב הפותח את הפרשה 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה') יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דווקא על ידי ההשרשה שלכאורה היא ירידה נַעֲשָׂה אחר כך עִנְיַן הַצְמִיחָה, כהמשך הכתוב "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", וּכְמוֹ שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי הַיְרִידָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם נַעֲשָׂה אחר כך הָעִלּוּי הגדול של בני ישראל בְּמַתַּן־תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[32] בדברי הקדוש־ברוך־הוא למשה רבינו בעת שנשלח להוציא את בני ישראל ממצרים "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה", היינו שהמטרה של הירידה למצרים ויציאת מצרים היתה כדי להגיע למתן תורה בהר סיני.

ג) וּלְהָבִין בְּתוֹסֶפֶת בֵּאוּר הַטַּעַם שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי "יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב" יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה הַמְבֹאָר בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים של אדמו"ר הזקן של שנת תקס"ב [סֵפֶר מַאֲמָרֵי אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן, בִּכְתַב־יַד־קֹדֶשׁ שֶׁל אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי, עִם הַגָּהוֹת וְהֶעָרוֹת מֵאַדְמוֹ"ר הַ'צֶּמַח צֶדֶק'[33]], בְּמַאֲמָר דְּבוּר־הַמַּתְחִיל "לְהָבִין שָׁרְשָׁן שֶׁל הַדְּבָרִים"[34] [שֶׁהוּא בֵּאוּר נִפְלָא עַל הַמַּאֲמָר שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת, כִּי הַמַּאֲמָר שֶׁל פָּרָשַׁת שְׁמוֹת, כִּי הַמַּאֲמָר

---

28) משלי יא, ג. 29) שבת פח, ב. 30) פרשתנו שם (נג, ד). 31) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כח. שם מח, ב. פרי עץ חיים שער הלולב פ"א. לקו"ת שלח מח, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב - בשם הזהר. 32) שמות ג, יב. 33) ראה "פתח־דבר" להספר. 34) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' קכח ואילך. וראה גם ד"ה הנ"ל עם הגהות באוה"ת ויחי ח"ו תתשיז, א ואילך. ספר המאמרים תרנ"ב ע' טז ואילך. 35) שם ע' קכה.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁלְּאַחֲרָיו המאמר הבא **הוּא שֶׁל פָּרָשַׁת וָאֵרָא**[36] ואם כן מאמר זה הוא שבת פרשת שמות כשבת זו], **שֶׁיֵּשׁ שָׁם הֶסְבֵּר עָמוֹק וּמָתוֹק בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בִּתְחִלַּת** ספר **הַתַּנְיָא**[37] לאדמו"ר הזקן **בְּשֵׁם הַזֹּהַר**[38] **עַל הַפָּסוּק**[39] האמור בתורה לגבי נתינת הנשמה בגופו של אדם הראשון על ידי הקדוש־ברוך־הוא **"וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים"**, **"מָאן דְּנָפַח** מי שנופח **מִתּוֹכִיהּ נָפַח**, מתוכו הוא נופח **מִתּוֹכְיוּתוֹ וּמִפְּנִימְיוּתוֹ"**, השונה מדיבור שבו אדם מוציא הבל בחיצוניות בלבד, הרי נשיפת אויר בכוח היא מתוכו ומפנימיותו **דְּקָאֵי** והכוונה **עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל** שנשמתם שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש" באה 'מתוכיות ופנימיות' האלוקות (עד כאן מספר התניא בתחילתו).

וּמְבָאֵר שָׁם, במאמר הנזכר משנת תקס"ב **שֶׁמַּדְרֵגַת "מִתּוֹכִיהּ נָפַח"** שממנה באות נשמות ישראל **הִיא** מדרגה נעלית מאוד באלוקות **לְמַעְלָה מִבְּלְלוּת עִנְיַן הַבְּרוּרִים**, מבואר בתורת הסוד שבעולם יש ניצוצות של אלוקות וקדושה שירדו ו'נפלו' בדברים גשמיים נחותים, וכללות העולם הזה הוא תערובת של טוב ורע, וכשיהודי עוסק בלימוד התורה וקיום המצוות תוך מגע ושימוש בענייני העולם הוא מברר את הטוב, הניצוצות הקדושים, מן הרע, ומעלה אותם לשורשם ומקורם בקדושה, **וְעִנְיַן זֶה נִקְרָא** 'עבודת הבירורים' ועל כך מבואר כאן כי בחינת 'מתוכיה נפח', פנימיות האלוקות שממנה באות נשמות ישראל, היא דרגה נעלית יותר באלוקות מאשר הדרגה באלוקות שממנה ובכוחה נפעל עניין הבירורים **וְהַיְנוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁגַּם עִנְיַן הַבְּרוּרִים הוּא בְּמַדְרֵגָה נַעֲלִית, כִּי** כלשון הזוהר **"בְּחָכְמָה אִתְבְּרִירוּ"**[40], (כל בירור קשור בספירת החכמה שבה האור האלוקי מאיר ביתר שאת מאשר בשאר הספירות והכונה לדרגה נעלית ביותר ב'חכמה', לא רק עניין החכמה כפי שהוא - בעשר הספירות של 'סדר השתלשלות' אלא **בְּחִינַת "חָכְמָה סְתִימָאָה** חכמה סתומה ונעלמת, הנעלית מכדי להאיר בגלוי **שֶׁבְּאֲרִיךְ־אַנְפִּין"**, פנים ארוכות, היא בחינה במדרגת 'כתר עליון' שלמעלה מהספירות, **הֲרֵי זֶה קָשׁוּר עִם בְּחִינַת הָרָצוֹן**, כשם שבכוחות הנפש יש עשר כוחות שמקבילים לעשר הספירות העליונות, ובאופן נפח" כיון **שֶׁהוּא** עניין הרצון **בְּאֵין־עֵרֶךְ לְגַבֵּי הָעַצְמוּת** עצמותו ומהותו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שנעלה מעניין הרצון ללא כל יחס והשוואה **(שֶׁלְּגַבָּיו** לגבי ה'עצמות' **הֲרֵי עוֹלָם הָאֲצִילוּת** העולם הראשון והנעלה ביותר מארבעה העולמות אצילות־בריאה־יצירה־עשייה **וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה** הרביעי והתחתון ביותר מארבע העולמות **הֵם בְּהַשְׁוָאָה גְּמוּרָה** כי לגבי ה'עצמות' שניהם כאחד, עולם האצילות בדיוק כמו עולם העשייה, לא נחשבים כלל, וכמשל הידוע שלגבי אין־סוף ובלי־גבול אמיתי, אחד ואלף לא תופסים מקום כלל באותה מידה בדיוק), **וּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת עִנְיַן הָרָצוֹן**, כדי שבכלל תהיה מציאות של רצון **הֶצְרֵךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם הָעַצְמוּת כוּ'** וזה מדגיש עד כמה (אפילו) הרצון הוא בפער עצום מעצמותו ית', לאין ערוך, ללא כל השוואה.

וְעִנְיַן זֶה (שֶׁהָרָצוֹן הוּא בְּאֵין־עֵרֶךְ לְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וריחוק הערך של הרצון לגבי עצמותו ית' הוא לאין שיעור) **מוּבָן גַּם עַל־פִּי שֶׁכֵּל (לֹא רַק מְצַד אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה)** כפי שממשיך ומבאר.

דְּהִנֵּה, יְדוּעָה קוּשְׁיַת הַחוֹקְרִים וְהַפִילוֹסוֹפִים[41], **אֵיךְ שַׁיָּךְ** איך ייתכן **לוֹמַר בַּתְּפִלָּה "יְהִי רָצוֹן"**, ומשמעות הבקשה היא שיתעורר למעלה באלוקות רצון לדבר שאותו מבקשים **דִּלְכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה** התעוררות רצון חדש **עִנְיַן שֶׁל שִׁנּוּי חַס־וְשָׁלוֹם** למעלה באלוקות, **שֶׁלְּפָנֵי הַתְּפִלָּה** והבקשה "יהי רצון..." **הָיָה הָרָצוֹן בְּאֹפֶן כָּךְ, וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה** והבקשה לרצון מסויים **פּוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן אַחֵר** והרי אצל הקדוש־ברוך־הוא לא שייך שינוי ושום דבר לא יכול לגרום בו שינוי חס־ושלום ואם כן, מה משמעות התפילה והבקשה "יהי רצון...'?

וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת עִנְיַן הָרָצוֹן לְמַעְלָה, וּכְמוֹ

1 הוּא שֶׁל פָּרָשַׁת וָאֵרָא[36], שֶׁיֵּשׁ שָׁם הֶסְבֵּר עָמוֹק
2 וּמָתוֹק בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בִּתְחִלַּת הַתַּנְיָא[37] בְּשֵׁם
3 הַזֹּהַר[38] עַל הַפָּסוּק[39] "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים",
4 "מָאן דְּנָפַח מִתּוֹכִיהּ נָפַח, מִתּוֹכְיוּתוֹ
5 וּמִפְּנִימְיוּתוֹ", דְּקָאֵי עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּמְבָאֵר
6 שָׁם, שֶׁמַּדְרֵגַת "מִתּוֹכִיהּ נָפַח" הִיא לְמַעְלָה
7 מִבְּלְלוּת עִנְיַן הַבְּרוּרִים, וְהַיְנוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁגַּם
8 עִנְיַן הַבְּרוּרִים הוּא בְּמַדְרֵגָה נַעֲלִית, כִּי "בְּחָכְמָה
9 אִתְבְּרִירוּ"[40], בְּחִינַת "חָכְמָה סְתִימָאָה שֶׁבְּאֲרִיךְ־
10 אַנְפִּין", הֲרֵי זֶה קָשׁוּר עִם בְּחִינַת הָרָצוֹן, שֶׁהוּא
11 בְּאֵין־עֵרֶךְ לְגַבֵּי הָעַצְמוּת (שֶׁלְּגַבָּיו הֲרֵי עוֹלָם
12 הָאֲצִילוּת וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הֵם בְּהַשְׁוָאָה גְּמוּרָה),
13 וּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת עִנְיַן הָרָצוֹן, הֶצְרֵךְ לִהְיוֹת
14 צִמְצוּם הָעַצְמוּת כוּ'. וְעִנְיַן זֶה (שֶׁהָרָצוֹן הוּא
15 בְּאֵין־עֵרֶךְ לְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ) מוּבָן גַּם עַל־פִּי
16 שֶׁכֵּל (לֹא רַק מְצַד אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה). דְּהִנֵּה,
17 יְדוּעָה קוּשְׁיַת הַחוֹקְרִים וְהַפִילוֹסוֹפִים[41], אֵיךְ
18 שַׁיָּךְ לוֹמַר בַּתְּפִלָּה "יְהִי רָצוֹן", דִּלְכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה
19 עִנְיַן שֶׁל שִׁנּוּי חַס־וְשָׁלוֹם, שֶׁלְּפָנֵי הַתְּפִלָּה הָיָה
20 הָרָצוֹן בְּאֹפֶן כָּךְ, וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה פּוֹעֲלִים
21 שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן אַחֵר. וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין בְּנוֹגֵעַ
22 לִכְלָלוּת עִנְיַן הָרָצוֹן לְמַעְלָה, וּכְמוֹ "נַחַת־רוּחַ

ביאור בדרך אפשר

כללי הכוונה למוחין ומידות, היינו השכל והרגש, וכוח הרצון הוא כוח נעלה מהם (ולכן הוא כוח כללי וכוח 'מקיף') כך למעלה, כביכול, מדרגת החכמה שקשורה בעניין הבירורים היא 'חכמה סתימאה' בחינת הכתר עניין הרצון וזו אכן חכמה נעלית ביותר, אבל אין להשוות כלל בין מדריגה זו ועניין "מתוכיה נפח" כיון שהוא עניין הרצון בְּאֵין־עֵרֶךְ לְגַבֵּי הָעַצְמוּת עצמותו ומהותו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שנעלה מעניין הרצון ללא כל יחס והשוואה (שֶׁלְּגַבָּיו לגבי ה'עצמות' הֲרֵי עוֹלָם הָאֲצִילוּת העולם הראשון והנעלה ביותר מארבעה העולמות אצילות־בריאה־יצירה־עשייה וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הרביעי והתחתון ביותר מארבע העולמות הֵם בְּהַשְׁוָאָה גְּמוּרָה כי לגבי ה'עצמות' שניהם כאחד, עולם האצילות בדיוק כמו עולם העשייה, לא נחשבים כלל, וכמשל הידוע שלגבי אין־סוף ובלי־גבול אמיתי, אחד ואלף לא תופסים מקום כלל באותה מידה בדיוק), וּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת עִנְיַן הָרָצוֹן, כדי שבכלל תהיה מציאות של רצון הֶצְרֵךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם הָעַצְמוּת כוּ' וזה מדגיש עד כמה (אפילו) הרצון הוא בפער עצום מעצמותו ית', לאין ערוך, ללא כל השוואה.

וְעִנְיַן זֶה (שֶׁהָרָצוֹן הוּא בְּאֵין־עֵרֶךְ לְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וריחוק הערך של הרצון לגבי עצמותו ית' הוא לאין שיעור) מוּבָן גַּם עַל־פִּי שֶׁכֵּל (לֹא רַק מְצַד אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה) כפי שממשיך ומבאר.

דְּהִנֵּה, יְדוּעָה קוּשְׁיַת הַחוֹקְרִים וְהַפִילוֹסוֹפִים[41], אֵיךְ שַׁיָּךְ איך ייתכן לוֹמַר בַּתְּפִלָּה "יְהִי רָצוֹן", ומשמעות הבקשה היא שיתעורר למעלה באלוקות רצון לדבר שאותו מבקשים דִּלְכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה התעוררות רצון חדש עִנְיַן שֶׁל שִׁנּוּי חַס־וְשָׁלוֹם למעלה באלוקות, שֶׁלְּפָנֵי הַתְּפִלָּה והבקשה 'יהי רצון...' הָיָה הָרָצוֹן בְּאֹפֶן כָּךְ, וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה והבקשה לרצון מסויים פּוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן אַחֵר והרי אצל הקדוש־ברוך־הוא לא שייך שינוי ושום דבר לא יכול לגרום בו שינוי חס־ושלום ואם כן, מה משמעות התפילה והבקשה 'יהי רצון...'?

וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת עִנְיַן הָרָצוֹן לְמַעְלָה, וּכְמוֹ

---

36) וכן הוא בכמה מאמרים שמתחילים "להבין שרשן של הדברים הנ"ל" בספר המאמרים הנ"ל. 37) רפ"ב. 38) ראה מ"מ הגהות והערות קצרות לתניא שם. וש"נ. 39) בראשית ו, ז. 40) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. תניא אגה"ק סכ"ו (קמד, ב). סכ"ח. 41) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' עג.

ביאור בדרך אפשר

בלשון חכמינו ז"ל שהקדוש־ברוך־הוא אומר לגבי קיום המצוות "נַחַת־
רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי"[42], דִּלְכְאוֹרָה, עִנְיַן
הָרָצוֹן שַׁיָּךְ רַק בָּאָדָם הַמַּחְתּוֹן, שֶׁרוֹצֶה בְּאֵיזֶה דָּבָר ומעוניין
להשיג אותו מְשׁוּם שֶׁחָסֵר לוֹ, וּמִלּוּי הָרָצוֹן מַשְׁלִימוֹ וממלא את
החסרון, וְכָל זֶה כל המושגים הללו
של חיסרון ומילוי החיסרון לֹא שַׁיָּךְ
לוֹמַר בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שהוא
תכלית השלימות ואין בו שינויים.
וְהַבְּאוּר בָּזֶה[43], שֶׁעִנְיַן הָרָצוֹן
משמעות העניין שלמעלה באלוקות יש
רצון הַיְנוּ שֶׁנֶּאֱצָל הופרש ונבדא
מִן עַצְמוּת הַמַּאֲצִיל עצמיות
הבורא בעצמו עִנְיַן אוֹר הָרָצוֹן
האור האלוקי שעניינו ותוכנו הוא כוח
הרצון, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱצָל אוֹר
הַחָכְמָה כו' כשם שנאצל ונבדא
ממנו האור האלוקי של החכמה, ולכן
גם הרצון וגם החכמה אינם ה'עצמות'
אלא באין־ערוך אל ה'עצמות' (אֶלָּא
שֶׁלְּאַחַר שֶׁנֶּאֱצָל הָרָצוֹן
מה'עצמות' (על ידי צמצום, כאמור)
הֲרֵי זֶה כל המציאות של הרצון
בְּאֹפֶן שֶׁהוּא הרצון העליון
מְאֻחָד בְּתַכְלִית עִם הָרוֹצֶה
ואין הרצון ענין נפרד מהבורא הרוצה
אלא רק מגלה את רצון המאציל, וְלֹא
כְּמוֹ בִּשְׂאָר הַסְּפִירוֹת
הַנֶּאֱצָלוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן אַחְדוּת
זוֹ שאף הן מאוחדות עם המאציל,
אבל רמת האחדות של הרצון נעלית
יותר מרמת האחדות של הספירות,
המוחין והמידות שהם ספירות כוחות
פרטיות עם 'ציור' והגדרה, בשונה
מהרצון שהוא ענין כללי ו'מקיף' ועל־
דרך הרצון בכוחות הנפש שהוא נטייה
של הנפש עצמה), וְכֵיוָן שֶׁזֶּהוּ
אפילו הרצון מַה שֶּׁנֶּאֱצָל
מֵעַצְמוּת הַמַּאֲצִיל ולא ה'עצמות'
עצמה, הֲרֵי זֶה בְּאֵין־עֵרֶךְ לְגַבֵּי
עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבָא והאצלת הרצון בא עַל־יְדֵי צִמְצוּם הָעַצְמוּת כו' בעוד שעניין
ה'עצמות' כפי שהוא, ללא צמצום, נעלה מעניין הרצון באין־ערוך.

ביאור בדרך אפשר

1 לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי"[42], דִּלְכְאוֹרָה, עִנְיַן
2 הָרָצוֹן שַׁיָּךְ רַק בָּאָדָם הַמַּחְתּוֹן, שֶׁרוֹצֶה בְּאֵיזֶה
3 דָּבָר מִשּׁוּם שֶׁחָסֵר לוֹ, וּמִלּוּי הָרָצוֹן מַשְׁלִימוֹ,
4 וְכָל זֶה לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְהַבְּאוּר
5 בָּזֶה[43], שֶׁעִנְיַן הָרָצוֹן הַיְנוּ שֶׁנֶּאֱצָל מִן עַצְמוּת
6 הַמַּאֲצִיל עִנְיַן אוֹר הָרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱצָל אוֹר
7 הַחָכְמָה כו' (אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר שֶׁנֶּאֱצָל הָרָצוֹן, הֲרֵי
8 זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מְאֻחָד בְּתַכְלִית עִם הָרוֹצֶה, וְלֹא
9 כְּמוֹ בִּשְׂאָר הַסְּפִירוֹת הַנֶּאֱצָלוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן
10 אַחְדוּת זוֹ), וְכֵיוָן שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱצָל מֵעַצְמוּת
11 הַמַּאֲצִיל, הֲרֵי זֶה בְּאֵין־עֵרֶךְ לְגַבֵּי עַצְמוּתוֹ
12 יִתְבָּרֵךְ, וּבָא עַל־יְדֵי צִמְצוּם הָעַצְמוּת כו'. אָמְנָם,
13 שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁ"מִּתּוֹכִיּהּ נָפַח, מִּתּוֹכִיּוּתוֹ
14 וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ", הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הָרָצוֹן. וְזֶהוּ
15 שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה גַּם לְגַבֵּי
16 תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[44] "שִׁבְעָה דְּבָרִים
17 קָדְמוּ לָעוֹלָם, תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל" וכו', וּבֵינֵיהֶם
18 גּוּפָא "יִשְׂרָאֵל קָדְמוּ לַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בַּתּוֹרָה כְּתִיב
19 צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁרַק
20 לְאַחֲרֵי שֶׁיִּשְׁנָן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, יָכוֹל לִהְיוֹת עִנְיַן
21 הַתּוֹרָה, כִּי תּוֹרָה וּמִצְוֹת יֵשׁ לָהֶן שַׁיָּכוּת לָרָצוֹן,
22 דַּהֲרֵי כָּל עִנְיַן הַתּוֹרָה הוּא "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא
23 וּבֵין הַטָּהוֹר, וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה
24 אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל"[45], שֶׁהוּא עִנְיַן הַבְּרוּרִים,
25 שֶׁתְּלוּיִים בְּעִנְיַן הָרָצוֹן. וְאִלּוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן
26 לְמַעְלָה מֵהָרָצוֹן, שֶׁהֲרֵי בָּאִים "מִּתּוֹכִיּוּתוֹ
27 וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ". וְהִנֵּה, עִנְיַן "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו",
28 "מִּתּוֹכִיּהּ נָפַח", נֶאֱמַר בְּנוֹגֵעַ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
29 דַּוְקָא כְּפִי שֶׁיָּרְדוּ לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף, כִּי

43 אָמְנָם, שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁ"מִּתּוֹכִיּהּ נָפַח, מִּתּוֹכִיּוּתוֹ
44 וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ", הוּא ענין האלוקות כפי שהוא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת
45 הָרָצוֹן. וְזֶהוּ גם הטעם הפנימי לכך שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן לְמַעְלָה
46 בְּמַדְרֵגָה גַּם אפילו לְגַבֵּי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּדְאִיתָא כמובא
47 בַּמִּדְרָשׁ[44] "שִׁבְעָה דְּבָרִים
48 קָדְמוּ לָעוֹלָם, ושניים מהשבעה
49 הם תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל" וְכוּ',
50 וּבֵינֵיהֶם מבין תורה וישראל גּוּפָא
51 עצמם "יִשְׂרָאֵל קָדְמוּ לַתּוֹרָה,
52 השורש של נשמות ישראל למעלה
53 באלוקות, קודם, היינו נעלה יותר,
54 משורש התורה שֶׁהֲרֵי בַּתּוֹרָה
55 כְּתִיב צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דַּבֵּר
56 אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ומזה מוכח
57 שכאשר התגלה ונמשך ענין התורה,
58 המציאות של בני ישראל כבר הייתה
59 קיימת, ומשמעות הענין היא שֶׁרַק
60 לְאַחֲרֵי שֶׁיִּשְׁנָן נִשְׁמוֹת
61 יִשְׂרָאֵל, יָכוֹל לִהְיוֹת עִנְיַן
62 הַתּוֹרָה, וטעם הדבר, מדוע באמת
63 התורה יכולה להיות רק לאחר נשמות
64 ישראל כִּי תּוֹרָה וּמִצְוֹת יֵשׁ לָהֶן
65 שַׁיָּכוּת לָרָצוֹן האלוקי העליון,
66 דַּהֲרֵי כָּל עִנְיַן הַתּוֹרָה הוּא
67 "לְהַבְדִּיל לעשות הבדלה והפרדה
68 בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר שאותו
69 מבררים ומעלים לקדושה, וּבֵין
70 הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת ועל ידי האכילה
71 מפרידים את הטוב שבה מהרע
72 ומבררים ומתקנים אותו וּבֵין הַחַיָּה
73 אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל"[45], שֶׁהוּא
74 עִנְיַן הַבְּרוּרִים, שֶׁתְּלוּיִים
75 בְּעִנְיַן הָרָצוֹן והחלוקה בין הטוב
76 והרע והבירורים הם על פי הרצון
77 העליון מה מותר ומה אסור, מה טהור
78 ומה טמא וכו'. וְאִלּוּ נִשְׁמוֹת
79 יִשְׂרָאֵל הֵן לְמַעְלָה מֵהָרָצוֹן,
80 שֶׁהֲרֵי בָּאִים "מִּתּוֹכִיּוּתוֹ
81 וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ" כמבואר לעיל.
82 וְהִנֵּה, עִנְיַן "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו",
83 "מִּתּוֹכִיּהּ נָפַח", נֶאֱמַר בְּנוֹגֵעַ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא כְּפִי
84 שֶׁיָּרְדוּ לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף, כפי המשמעות הפשוטה של הכתוב

---

42) ספרי ופירש"י פינחס כח, ח. ועוד. 43) מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' קכו. 44) כ"ה ("שבעה דברים") בתו"א מגילת אסתר קכב, א. ובכ"מ. בב"ר שלפנינו: ששה דברים קדמו. וראה פסחים נד, א. תנחומא נשא יא. ועוד. פירוש מהרז"ו הארוך לב"ר שם (בהוצאת ווילנא, תרט"ו). 45) שמיני יא, מז.

ביאור בדרך אפשר

'ויפח באפיו נשמת חיים' המדבר על הנשמה שהקדוש־ברוך־הוא נתן באדם הראשון לאחר שיצר את גופו **כִּי בִּשְׁבִיל הַיְּרִידָה** של הנשמה האלוקית **לְמַטָּה** להתלבש בגוף גשמי שהוא מעבר ממקור עליון ביותר אל המציאות הגשמית הנחותה ביותר **צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַדִּלּוּג** כמו קפיצה כדי לעבור בבת אחת מרחק רב שאי אפשר לעבור בהליכה רגילה, והדילוג צריך להיות **בְּכֹחַ גָּדוֹל כוּ', וּכְפִי שֶׁמֵּבִיא**[46] אדמו"ר הזקן במאמר הנזכר משבת פרשת שמות תקס"ב **הַמָּשָׁל עַל 'אוֹר חוֹזֵר'**, כמבואר שבדרך כלל גילוי והמשכת האור האלוקי היא מלמעלה למטה, והדבר נקרא 'אור ישר' אבל יש גם התקרבות של העולמות והנבראים לאלוקות בדרך של התעלות מלמטה למעלה הנקראת 'אור חוזר' **שֶׁזֶּהוּ כְּמוֹ** למשל **הַזּוֹרֵק אֶבֶן בְּכֹחַ בַּכֹּתֶל, שֶׁחוֹזֵר הָאֶבֶן** כ'אור חוזר' **וְהוֹלֵךְ** בחזרה **אֶל הָאָדָם שֶׁזְּרָקוֹ, וַהֲלִיכָה זוֹ הִיא מַחֲמַת הַהַכָּאָה בְּכֹחַ עַל הַכֹּתֶל. וּלְפִי עֵרֶךְ כֹּחַ הַזְּרִיקָה, כֵּן יִהְיֶה עֵרֶךְ כֹּחַ חֲזָרָתוֹ מִן הַכֹּתֶל לִמְקוֹרוֹ כוּ'** שממנו נזרק. ואם הזריקה היתה בכוח רב, גם הילוך האבן בחזרה יהיה בכוח רב, **וּכְמוֹ־כֵן הוּא גַּם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁעִנְיַן "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו"** שפעל את ירידת הנשמה מלמעלה למטה, **שֶׁהוּא בְּכֹחַ חָזָק בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי בָּא "מִתּוֹכִיּוּתוֹ וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ"** של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, **הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף גַּשְׁמִי בָּעוֹלָם־הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה הֵימֶנּוּ** העולם שבו האור האלוקי נעלם ונסתר יותר מבכל העולמות (**שֶׁדַּוְקָא בּוֹ** בעולם הזה הגשמי **נַעֲשֵׂית "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ"**[47] ונשלמת הכוונה והתכלית של הבריאה שהיא, כדברי חכמינו ז"ל במדרש, משום שנתאווה הקדוש־ברוך־הוא שדווקא ב'תחתונים', היינו עולם הזה התחתון, יהיה מקום ראוי לגילוי אלוקות והשראת השכינה), **וְדַוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה** שהמשכת הנשמה למטה היא 'מתוכו ומפנימיותו' וכאמור זהו 'בכח חזק ביותר', **הִיא חוֹזֶרֶת** אחר כך **אֶל עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁמִּשָּׁם בָּאָה.**

ד) וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל" הצמיחה והתנובה שעל ידי לימוד התורה וקיום המצוות של בני ישראל **נַעֲשָׂה דַּוְקָא עַל־יְדֵי "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", שֶׁהוּא עִנְיַן הַיְּרִידָה** של בני יעקב **לְגָלוּת מִצְרַיִם, שֶׁנִּקְרָא** בתורה **"כּוּר הַבַּרְזֶל"**[48] במשמעות של מקום שבו בני ישראל סבלו צער ויסורים, **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַמְּצֵרִים וּמְעִיקִים כוּ', שֶׁנִּקְרְאוּ עַל־שֵׁם "מִצְרַיִם"**[49], **שֶׁזֶּהוּ הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר** על עבודת ה' **שֶׁמִּבַּחוּץ, וּכְמוֹ־כֵן גַּם הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר שֶׁמִּבִּפְנִים, מִצַּד הָ"אֵ־ל זָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ"**[50] היצר הרע, **שֶׁכְּלָלוּת עֲבוֹדָה זוֹ** שנעשית מתוך צורך להתגבר על מניעות ועיכובים מבחוץ ומבפנים **הִיא בְּדֻגְמַת זְרִיעַת הַגַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם,** וזו עבודת ה' ללא הבנה וללא עונג **כִּי־אִם מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל', "יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב" (כַּנַּ"ל), אַךְ דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַהִתְגַּבְּרוּת עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים וְהַהַעְלָמוֹת וְהֶסְתֵּרִים, מִבְּלִי לְהִתְפָּעֵל מִכָּל הַנִּסְיוֹנוֹת כוּ',** ועל ידי שלמרות כל הקשיים עובדים את ה' ועוסקים בתורה ומצוות מתוך קבלת־עול **אֲזַי מַגִּיעִים לְ"יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", שֶׁזֶּהוּ** הצמיחה והפריחה הזו היא **כְּלָלוּת עִנְיַן הַגְּאֻלָּה, וְלֹא רַק "אַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאֻלָּה"**[51], האמורים בתורה לגבי יציאת מצרים **"וְהוֹצֵאתִי וְהִצַּלְתִּי וְגָאַלְתִּי וְלָקַחְתִּי"**[52], **אֶלָּא** בגאולה העתידה לבוא, יקויים **גַּם הַ"לָשׁוֹן**

בִּשְׁבִיל הַיְּרִידָה לְמַטָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַדִּלּוּג בְּכֹחַ גָּדוֹל כוּ', וּכְפִי שֶׁמֵּבִיא[46] הַמָּשָׁל עַל 'אוֹר חוֹזֵר', שֶׁזֶּהוּ כְּמוֹ הַזּוֹרֵק אֶבֶן בְּכֹחַ בַּכֹּתֶל, שֶׁחוֹזֵר הָאֶבֶן וְהוֹלֵךְ אֶל הָאָדָם שֶׁזְּרָקוֹ, וַהֲלִיכָה זוֹ הִיא מַחֲמַת הַהַכָּאָה בְּכֹחַ עַל הַכֹּתֶל. וּלְפִי עֵרֶךְ כֹּחַ הַזְּרִיקָה, כֵּן יִהְיֶה עֵרֶךְ כֹּחַ חֲזָרָתוֹ מִן הַכֹּתֶל לִמְקוֹרוֹ כוּ', וּכְמוֹ־כֵן הוּא גַּם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁעִנְיַן "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו", שֶׁהוּא בְּכֹחַ חָזָק בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי בָּא "מִתּוֹכִיּוּתוֹ וּמִפְּנִימִיּוּתוֹ", הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף גַּשְׁמִי בָּעוֹלָם־הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה הֵימֶנּוּ (שֶׁדַּוְקָא בּוֹ נַעֲשֵׂית "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ"[47]), וְדַוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה הִיא חוֹזֶרֶת אֶל עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁמִּשָּׁם בָּאָה.

ד) **וְזֶהוּ** גַּם הַטַּעַם שֶׁעִנְיַן "יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל" נַעֲשָׂה דַּוְקָא עַל־יְדֵי "הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב", שֶׁהוּא עִנְיַן הַיְּרִידָה לְגָלוּת מִצְרַיִם, שֶׁנִּקְרָא "כּוּר הַבַּרְזֶל"[48], וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַמְּצֵרִים וּמְעִיקִים כוּ', שֶׁנִּקְרְאוּ עַל־שֵׁם "מִצְרַיִם"[49], שֶׁזֶּהוּ הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר שֶׁמִּבַּחוּץ, וּכְמוֹ־כֵן גַּם הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר שֶׁמִּבִּפְנִים, מִצַּד הָ"אֵ־ל זָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ"[50], שֶׁכְּלָלוּת עֲבוֹדָה זוֹ הִיא בְּדֻגְמַת זְרִיעַת הַגַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם, כִּי־אִם מִצַּד 'קַבָּלַת עֹל', "יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב" (כַּנַּ"ל), אַךְ דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַהִתְגַּבְּרוּת עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים וְהַהַעְלָמוֹת וְהֶסְתֵּרִים, מִבְּלִי לְהִתְפָּעֵל מִכָּל הַנִּסְיוֹנוֹת כוּ', אֲזַי מַגִּיעִים לְ"יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל", שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן הַגְּאֻלָּה, וְלֹא רַק "אַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאֻלָּה"[51], "וְהוֹצֵאתִי וְהִצַּלְתִּי וְגָאַלְתִּי וְלָקַחְתִּי"[52], אֶלָּא גַּם הַ"לָשׁוֹן

46) שם ע' קכז. ע' קלא. 47) תניא פל"ו. 48) ע"פ ואתחנן ד, ב. מלכים־א ח, נא. ירמי' יא, ד. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. 49) ב"ר פט"ז, ד. 50) ראה שבת קה, א. 51) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סי"ד. 52) וארא ו, ו־ז.

ביאור בדרך אפשר

הַחַמִּישִׁי״, ״וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ״ גו׳[53], שֶׁרומֵז עַל הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה[54], שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלקוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם (בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה[55] וּבְסוֹף הִלְכוֹת מְלָכִים) בְּבֵאוּר הַסַּעַם שֶׁ״נִתְאַוּוּ הַחֲכָמִים וְהַנְּבִיאִים יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ״ כוּ׳ לְפִי שֶׁאָז יִקַּיֵּם הַיְעוּד[56] ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ (עַל־דֶּרֶךְ ״וּמָלְאוּ פְּנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה״[1]), (וּמַסֵּיִם בְּהִלְכוֹת מְלָכִים) כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״, בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

בנבואת ישעיה על כך שעם בוא הגאולה יהיה גילוי אלוקות, ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ (והלשון ׳ומלאה׳ הוא עַל־דֶּרֶךְ ״וּמָלְאוּ פְּנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה״[1]), (וּמַסֵּיִם בְּהִלְכוֹת מְלָכִים בלשון הרמב״ם המשך וסיום הפסוק ש׳ומלאה הארץ׳ בגילוי אלוקות יהיה) כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״ באופן כזה שהארץ תהיה מלאה באור אלוקי כפי שהמים ממלאים ומכסים את כל הים כולו, בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

53) שם, ח. 54) ראה דרשות לר״י אבן שועיב ס״פ וארא. תורה שלמה וארא ע׳ קיא. וש״נ. 55) פ״ט ה״ב. 56) ישעי׳ יא, ט.

מסתבר שגם ברייתא זו ששנינו בה שעל תערובת חמץ עובר בלאו בשיטת רבי אליעזר היא שנויה, והרי לא מנה בה רבי אליעזר לאסור בלאו אלא תערובת חמץ גמור, וְאילוּ חמץ נוקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ, כגון זומן של צבעים עמילן של טבחים וקולן של סופרים השנויים במשנתנו, שאינם ראויים לאכילה, לֹא קָאָמַר – לא שנינו בברייתא שיש בו איסור לאו, שֶׁמַּע מִינָּהּ נוקְשָׁה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֵית לֵיהּ – מוכח מכאן שלדעת רבי אליעזר אין לאו בחמץ נוקשה, ושחמץ גמור בתערובת חמור מחמץ נוקשה בעין, וכמו שאמר רב יהודה בשם רב שבחמץ נוקשה מודה רבי אליעזר לחכמים שהאוכלו פטור לגמרי, ואין אומרים שכיון שחייב בחמץ גמור בתערובת כל שכן שחייב בחמץ נוקשה בעין.

הגמרא דנה בדעת רבי אליעזר הסובר שיש רק לאו על התערובת חמץ. מקשה הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר שעל חמץ בתערובת יש לאו ואין כרת, עֵירוּבוֹ כְּלָאוֹ מְנָא לֵיהּ – מנין לו שבתערובת חמץ יש לאו, ודאי הוא משום דִּכְתִיב (שמות יב כ) ׳כָּל מָחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ׳ – ממה שכתוב בפסוק ׳מחמצת׳ ולא ׳חמץ׳, אִי הָכִי ו–אם כן) כָּרֵת נַמִּי לְחַיֵּיב – שגם יהיה חייב על אכילתו כרת דְּהָא כְּתִיב (שם יב יט) ׳כִּי כָּל אֹכֵל מָחְמֶצֶת, וְנִכְרְתָה׳ וגו׳, הרי שאף לענין חיוב כרת כתוב בפסוק ׳מחמצת׳ ולא ׳חמץ׳, ויש לנו לומר שהפסוק בא ללמד על תערובת חמץ שחייב כרת על אכילתו.

מתרצת הגמרא: הָהוּא – הפסוק שנאמר לענין חיוב כרת בלשון ׳מחמצת׳, לא בא ללמד על תערובת חמץ, אלא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא – נצרך לדרשה אחרת כפי ששנינו בברייתא, נאמר בתורה (שם יב טו) ׳כִּי כָּל אֹכֵל (מחמצת) [חָמֵץ] וְנִכְרְתָה׳, אֵין לִי – אין אנו יודעים מפסוק זה שחייב כרת אֶלָּא על חמץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ מֵאֲלָיו – שנחיה חמץ על ידי מינו, דהיינו שאור, אבל חמץ שנתחמץ מֶחֱמַת דָּבָר אַחֵר – על ידי מין אחר [כגון על ידי שמרי יין מיובשים] מְנַיִּין שחייב עליו כרת, תַּלְמוּד לוֹמַר (שם יב יט) ׳כָּל [אֹכֵל] מָחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה׳, ללמד שחייבים כרת אף על חמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר. וביון שפסוק זה נצרך לרבות שחייב כרת על חמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר, אין ללמוד ממנו שחייב כרת על תערובת חמץ.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כן שאת הפסוק שנאמר בו ׳מחמצת׳ לענין כרת אנו מפרשים שהוא בא לרבות חמץ שנתחמץ על ידי דבר אחר, דְּלַאו נַמִּי לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא – תאמר שגם הפסוק שנאמר בו ׳מחמצת׳ לענין הלאו של אכילת חמץ, בא לרבות חמץ שנתחמץ על ידי דבר אחר להזהיר עליו, ואם כן מנין אנו לומדים שיש לאו בתערובת חמץ.

הגמרא חוזרת בה ממה שפירשה שרבי אליעזר לומד שיש לאו בתערובת חמץ מכך שנאמר בפסוק ׳מחמצת׳ ומביאה מקור אחר לדבריו: אֶלָּא טַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר שיש לאו בתערובת חמץ הוא מִמה שנאמר בפסוק (שם יב כ) ׳כָּל מָחְמֶצֶת לא תֹאכֵלוּ׳, באה תיבת ׳כל׳ לרבות תערובת חמץ, שגם היא בכלל אזהרת הלאו שלא לאכול חמץ.

מקשה הגמרא: הָתָם נַמִּי – גם שם (שם יב יט) ב׳מחמצת׳ שנאמר לענין חיוב כרת, הָכְתִיב – הרי כתוב ׳כָּל אוכל מחמצת ונכרתה׳, וילמד רבי אליעזר מתיבת ׳כל׳ לחייב כרת על תערובת חמץ. מתרצת הגמרא: הָהוּא ׳כל׳ שנאמר לגבי כרת מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת אֶת הַנָּשִׁים, שגם הן חייבות כרת על אכילת חמץ.

מקשה הגמרא: וכי דין זה שנָּשִׁים שוות לאיש נלמד מהפסוק ׳כל אוכל מחמצת ונכרתה׳, הרי מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב נָפְקָא – הוא נלמד, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – וכן שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ברייתא זו, אָמַר קְרָא (במדבר ה ו) בענין הגוזל ונשבע לשקר וחזר והודה, שחייב כפרה על עוונו, ׳דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּה׳ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׳, ומכך שנאמר ׳איש או אשה׳ בענין חיוב קרבן של החוטאים, למדנו שהַשָּׁוֶה הַכָּתוּב (איש לאשה) [אִשָּׁה לְאִישׁ] לְכָל עִנְיָנִין שֶׁבַּתּוֹרָה – שאשה חייבת בעונש כאיש, ויש ללמוד מכאן שמוזהרת היא בכל מצוות לא תעשה שיש בה עונש, כגון מלקות או כרת, ואם כן מפסוק זה יש לנו ללמוד שגם הנשים בכלל אזהרת אכילת חמץ ועונש כרת לאוכל, ואין צריך ללמוד ענין זה מהפסוק ׳כל אוכל מחמצת ונכרתה׳.

מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיךְ – הוצרך הכתוב ללמד בפירוש חיוב נשים על אכילת חמץ, ולא הייתי יודעו מהכתוב ׳איש או אשה׳,